

בס"ד

What's Unique About Motzai Shabbos?

ויהי נועם And Other Motzai Shabbos Prayers

This week's shiur has been generously sponsored by:

- Jonathan and Nadine Teitelbaum commemorating Elan Teitelbaum (14) recently completing Masechet Nedarim through Bavli Daf Yomi and Jonathan Teitelbaum completing Masechet Berachot through Yerushalmi Daf Yomi, l'iluy nishmat Gittel Baila bat Zalman Baruch Halevi a"h.
- Dr. Michael Atkin, Diplomate, American Board of Emergency Medicine in loving memory of Michael's father Tzvi Ben Yitzhak z"l & brother, Doniel Pesach Ben Tzvi z"l.

Thursday Night Live

Congregation Ohr Torah

Thursday 2/9/23

Rabbi Sarel Malitzky

1 ספר אוצר התפלות

דרך החיים דיני ערבית במוצאי שבת בשמיים ראש

(א) מאחרין תפלת ערבית צמו"ש כדי להוסיף מחול על הקודש ונריך לזכור מלמדות מלאכה צמו"ש עד שיראו ג' כוכבים קטנים רגופים והם הוא יום המשקן ימתין עד שיכל הספק מלבו [ויהגיס להמשיך הננון בהמירת יחוא רחום באריכות נועם אפי' הוא לילה ודאי כדי ללוות המלכה ולסלחה בשמחה ובסיר ולפיכך מעריב צהודה ובשמחה. יען היום קדושת יום השבת שוכש כל הימים. והואיל ויהיה שש ושמת צשורש הימים בצניסחאו וביולחאו ככה יהיה לו עוז וחדוה בצנפס סיינו בכל ימי השבוע. והקדמונים ז"ל אסמכוה אהרא כי

כתבו הספרים שיש להתפלל ערבית של מוצאי שבת בעוז וחדוה. ולא כמו בעו"ה כעת במה שמתפללים תפלת ערבית צמרוזה ובהלה התעייף עיניך זו ואינו. ועושים כן מחמת שהמה ממחרים לילך לביתם לעסקיהם. וזה מפתוי הילך. אוי לאזנים שככה שומעות ואוי לעינים שככה לואות שפדיין קדושת שבת צטולם והם מחללים אומה צמרד וצמעל. אלא יוסיף מנצל על הקודש ויתפלל

ויהי נועם Saying

2 בית יוסף אורח חיים סימן רצה

ונוהגין לומר ויהי נועם (תהלים צ יז, צא טז). כל סימן זה פשוט ואינו צריך ביאור

3 שולחן ערוך אורח חיים סימן רצה

הגה: ואומרים ויהי נועם וסדר קדושה באריכות, כדי לאחר סדר קדושה שאז חוזרים רשעים לגיהנם (טור). ובזמן שאין אומרים ויהי נועם כגון שחל יו"ט בשבוע, אין אומרים סדר קדושה אבל אומרים ויתן לך מבדיל ש"צ כדי להוציא מי שאין לו יין. הגה: ונהגו לומר ולהזכיר אליהו הנביא במו"ש, להתפלל שיבא ויבשרנו הגאולה

4 משנה ברורה סימן רצה

מ"ש שאומרים באריכות היינו בנעימות קול כדי שיתארך מעט יותר ולעכב לרשעים מלחזור לגיהנם...

Reason #1

5 טור אורח חיים הלכות שבת סימן רצה

ונוהגין לומר ויהי נועם לפי שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה לישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן

6 שמות פרשת פקודי פרק לט

וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנָק בֶּן עֲשׂוֹ וַיִּבְרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה

7 רש"י שמות פרשת פקודי פרק לט

ויברך אותם משה - אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, (תהלים צ יז) ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו גוג', והוא אחד מאחד עשר מזמורים שבתפלה למשה

8) מטה משה עמוד העבודה שבת, ראש חודש, ברכת הלבנה סימן תצז

ונהגו העם להתחיל ויהי נועם הוא סוף מזמור שלמעלה הימנו, להתפלל על מעשה ידיהם, שהרי בשבת לא עשו מלאכה. ועוד שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה רבינו ע"ה לישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן, והקמת המשכן היה ביום א', לפיכך אומרים אותה בליל ראשונה.

Incredible Minhag

9) ספר דורש ציון פרשת פקודי

בְּעֵינֵינוּ זֶה פִּוְתֵב רַבֵּי חַיִּים פְּלֶאגִ' בְּסֵפֶר "פֶּה הַחַיִּים" (סִימָן לֵב אוֹת סג)
דְּבַר פְּלֶא: בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת נוֹהֲגִים שְׁהוֹרִים מְבָרְכִים אֶת יְלָדֵיהֶם, וְהַחֲכָמִים אֶת
תַּלְמִידֵיהֶם. בְּלֵיל שַׁבַּת מְבָרְכִים אֶת הַיְלָדִים כִּי זֶהוּ זְמַן מְחִילַת עֲוֹנוֹת,
שֶׁבְשָׁעָה זוֹ מְלַאכֵי הַשָּׂרֵת אֹמְרִים לְכֹל מִי שֶׁשָּׁלְחָנוּ עָרוּף לְכַבּוֹד שַׁבַּת: "וְסָר
עֹנֶה וְחֻטְאָתָה תִּכָּפֹר". אִם כֵּן הַשָּׁעָה כְּשֶׁרָה בְּזֶמַן כִּזֶּה לְבָרֵךְ אֶת הַיְלָדִים
וְהַתַּלְמִידִים. אָבֵל בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת הַטַּעַם הוּא פְּדֵי שְׁהַיְלָדִים יִהְיוּ מְבָרְכִים
בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, כִּי אַז הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָה, כְּשֶׁמִּתְחִיל שְׁבוּעַת חֲדָשׁ.

Message and Mussar

10) אליה רבה סימן רצה

וכתב בתשובות בנימין זאב סימן רי"ט ומעשה ידינו כוננהו אנו מתפללין שיבא מעשה ידינו ביושר ולא נבא לידי עבירה כדי שלא נידון בגיהנם

11) ספר יגדיל תורה פרשת פקודש

אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם

אמר מרן הבית ישראל זצ"ל שמשה רבינו ע"ה אמר להם, ראיתם שעל ידכם השריתם את השכינה במשכן, יהי רצון שגם במעשה ידיכם - בביתכם תשרו את השכינה.

Reason #2

12) מטה משה עמוד העבודה שבת, ראש חודש, ברכת הלבנה סימן תצז

ואחר תפלת לחש אומר קדיש. ואומר ויהי נועם יושב בסתר עליון וכל המזמור (תהילים צא) עד אורך ימים אשביעהו. ולמה נהגו לומר זה המזמור במוצאי שבת, לפי שהשבת היא משמרת שומריה ואין צריכין לירא מן המזיקים, שהרי אין חותמים בשבת שומר עמו ישראל לעד, אלא חותמים פורס סכת שלום עלינו, לפי שאינן צריכין שמירה מן המזיקים. לפיכך עתה שהן נכנסים לימות החול והן צריכין שמירה, שכבר ניתנה

רשות למחבלים לחבל, גם לשר הממונה על הרוחות להשיב נפשות הרשעים בגיהנם לדונם, נהגו לומר זה המזמור במוצאי שבת שיש בו תפלה להמלט מן המזיקים ומדין גיהנם. מן המזיקים, כמה דתימא יפול מצידך אלף ורבעה מימינך אליך לא יגש. מדין גיהנם, כמה דתימא לא תאונה אליך רעה, ואין רעה אלא גיהנם. כמה דתימא וגם רשע ליום רעה

Reason #3

13 ספר נפש חיה

סי' רצ"ה ואומרים ויהי נפש וכו' עיין בשבועות
ט"ו ע"כ שזהו שיר של פנעים וכו' ויעוין בזה פ' וארא
ליא ע"כ. ונראה עוד כי הגה כליל שבת אומרים שלום
חליכם מלאכי השבת וכו' שזהו ע"פ הגמ' שבת ק"ט
שבשבת שני מלאכי הלוי לו לאדם מישראל והנה לכאורה
הן מלינו שגם בחול לנו מלאכיו סביב ימנה עיין לפיל סי'
ג' סע' א' וכתבו בספרים שמלאכי חול אינם מלאכי שבת
תולים ויורדים משמור נכנס ומשמור יולא (עיין תנחומא
פ' וישלח ג') ולכן בפנות השבת אומרים משמור זה דב'
כתיב כי מלאכיו ילוה לך לשמך בכל דרכך ויכוון על
מלאכי חול הבאים והוא כעין ש"ס עליכם למלאכי שבת.

14 שפת אמת בראשית פרשת ויצא

בפסוק מלאכי אלקים עולים ויורדים. אחז"ל מלאכים שלווהו בא"י עלו וירדו מלאכי חו"ל כו'. דיש לכל מקום מלאכים מיוחדים. וכן בבחי' הזמן יש מלאכי שבת ומלאכי חול. פעם א' כתיב מלאכיו יצוה לך ופ"א כ' חונה מלאך ה' סביב כמ"ש מזה בזה"ק ר"פ וישלח. מלאכיו יצוה מלאכי חול. לכן כתיב לשמך בכל דרכך. וחונה מלאך ה' על יום המנוחה דכתיב ב' אל יצא איש ממקומו

Why do we say דקדושה?

15 טור אורח חיים הלכות שבת סימן רצה

ואומרים סדר קדושה לפי שהוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששבתו בשבת וע"כ מאריכין בעניני תפלות כי ממתינין להם שיסיימו כנסיה אחרונה של ישראל תפלתם ועל כן נוהגין במקצת מקומות להאריך הרבה בויהי נועם וסדר קדושה וכ"כ ר"ע זה שנהגו לומר ויהי נועם וקדושה דסדרא בנעימה ובאריכות נועם באפוקי שבתא כדי שישתהו ישראל בהשלמת סדריהם כדי להאריך לרשעים מלחזור לגיהנם דבמ"ש צועק הממונה על הרוחות חזרו לגיהנם שכבר השלימו ישראל את סדריהם

Why not begin from לציון?

16 טור אורח חיים הלכות שבת סימן רצה

ומתחילים בואתה קדוש לפי שאין גאולה בלילה

Reason #1

17) אוצר התפלות

המשכן. ונוהגין לכפול פסוק ארך ימים אשביעהו וגו' וכתב הטעם בלקוטי פרדס ובתניא רבתי סי' כ"א כדי להפריש בין קריאת המזמור לקדושא דסדרא, ואומריב כדר קדושה לפי שהוא זמן חזרת

Reason #2

18) ערוך השולחן אורח חיים סימן רצה

ולפי פשטותו הפסוק הזה בכל מקום שהוא כופלים אותו כמו במזמורי שבת ויו"ט בשחרית שג"כ כופלים אותו ואולי דמויה נועם עד אחר אורך ימים יש ט"ז פסוקים וכופלים אותו לסימן מספר טו"ב

Reason #3

19) טור אורח חיים הלכות שבת סימן רצה

ונוהגין לכפול פסוק אורך ימים אשביעהו שע"י כן נשלם השם היוצא ממנו

20) מגן אברהם סימן רצה

וכופלין פסוק אורך ימים וגו' שאז נשלם השם היוצא ממנו [טור מנהגים] וע' במט"מ שהאריך בזה וכ' שיש ביצועת ב' יודי"ן וכשכופלין אותן היא ד' יודי"ם והיא שם הוי"ה במילוי יודי"ן

21) מחצית השקל אורח חיים סימן רצה

ר"ל, שהשם ע"י מילוי כזה עולה ק"ל, צא וחשוב, י"ו יו"ד עולה מ"ו, ה' ה"י עולה כ', יחד ס"ו, ו' ו"י וי"ו עולה מ"ד, יחד ק"י, ה' ה"י עולה כ', יחד ק"ל

Reason #4

22) ספר תשב"ץ קטן סימן רנח

הר"ם ז"ל כשהוא מתפלל ויהי נועם אומר לעולם אורך ימים וכו' ב' פעמים. ואז יש בו כמנין כהנים בגימטריא לפי שכהני חשמונאי ובניו היו הולכים למלחמה ואמרו ז' פעמים ויהי נועם וב"פ אורך ימים אשביעהו ונצחו

23) מטה משה עמוד העבודה שבת, ראש חודש, ברכת הלכנה סימן תצז

ולכך נעלם זיי"ן בויהי נועם, לומר כל האומרו ז' פעמים אינו יכול להזיק לו כלי זיין

24) אוצר פלאות התורה פרשת פקודי

דבריו, ועיין שם. ויש להבין מה הקשר בין נצחונם של החשמונאים לאמירת 'ויהי נועם' במוצאי שבתות.

ואולי יש לבאר על פי מה שכתב הטור שנוהגין לומר ויהי נועם וגו' במוצאי שבת כדי שתשרה ברכה בכל מעשה ידינו במשך ששת ימי המעשה, והנה שבת קודש הוא יום מנוחה וקדושה, אך ביציאתו נכנסים לימי החול שבהם טרודים בעסקי עולם הזה, ונאלצים להתמודד כמו חיל אמיץ במלחמת היצר בכל תחום, הן בתורה ותפילה, הן בשמירת עינים, ומשא ומתן באמונה, וזקוק לרחמי שמים כדי לנצח במלחמה זו, לכך תיקנו הקדמונים שבצאת השבת יתפלל שיעזור לו השי"ת במלחמה זו ויאמר 'ויהי נועם' וגו' 'יושב בסתר' וגו', ויכפיל הפסוק 'אורך ימים אשביעהו' וגו', דוגמת החשמונאים שגם הם התפללו כן במלחמתם נגד מלכות יון הרשעה שביקש להשכיח התורה ולהעבירם ממצוות, ונצחו, כמו כן יעזרנו השי"ת בששת ימי המעשה, שנזכה לנצח המלחמה שיש לנו עם מלכות היוון השורר בתוכנו.

Reason #5

25) מטה משה עמוד העבודה שבת, ראש חודש, ברכת הלכנה סימן תצז

והר"ד אבודרהם כתב וז"ל, והטעם שכופלים בתחלה ויהי נועם ובסוף אורך ימים אשביעהו, יש אומרים מפני שיושב בסתר עליון עם פסוק ויהי נועם יש בו קכ"ד תיבות וכשתכפלים יהיו רמ"ח. ומן הדין היה לכופלו פעם אחרת, אלא מפני טורח הצבור תקנו לכפול הפסוק הראשון והאחרון בלבד ויחשב כאילו כופלו כולו. ולכך תקנו לאומרו במוצאי שבת שהוא תחלת השבוע, כדי לשמור רמ"ח אברים, כדאמרינן באלה הדברים רבה ברמ"ח תיבות שיש בקריאת שמע שמור מצותיו וחיה, שמור רמ"ח תיבות שבקריאת שמע והקב"ה ישמור רמ"ח אברים שלך, עד כאן

Reason #6

והצורך המור פרשת ויקרא (א, ב), אדם כי יהיה בעור בשרו (שם יג, ב) ולא אמר איש או גבר אלא אדם, בא לרמז לאדם הראשון שממנו נמשכו אלו הטומאות והנגעים וכל מיני זיבה שנתהוו ממנו בק"ל שנים שהיה פורש מאשתו, ונדבקו אליו פגעין בישין ונגעי בגי אדם ורוחין בישין. ולכך אמר בשיר של פגעין ונגע לא יקרב באהליך. ולכך יש במזמור הזה ק"ל תיבות, כנגד אלו ק"ל שנים של אדם. ולכך כופלים פסוק אורך ימים להשלים המנין עכ"ל, וכן כתב בפרשת בראשית (ד"ה ואמר וישבות).

ויהי נועם Times we do not say

26) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצה

ובזמן שאין אומרים ויהי נועם כגון שחל יו"ט בשבוע, אין אומרים סדר קדושה אבל אומרים ויתן לך

27) ט"ז אורח חיים סימן רצה

א"א סדר קדושה. דויהי נועם שייך למלאכת המשכן וע"י שרתה שכינה וזהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל

אותו מפחד בלילות. ומה שאין אומרים אותו בשבוע שחל בו יום טוב ולא במוצאי יום טוב. אמרו בו⁵ טעם לפי שאין בהם ששת ימי המעשה. וזה הטעם צריך תבלין. אטו משום דכתיב בה ומעשה ידו. בעינן כולו ימי מעשה דוקא. ששה היכא רמיזי. ומה הפסד לאמרו לעולם. אבל העיקר הוא לדעת משום שימי החול שבנתים מוטלים בין שתי קדושות. שיש בהן כדי להגין ולהציל מן המזיקין. ואם היו אומרים אותו אז. נראה כפוגם בכבוד הקדושה הנוספת שיש בשבוע זו באמצעה. זה ברור בס"ד. והיינו דאהני נמי לקדושה דסדרא דאין אומרים כשאין אומרים ויהי נועם כמ"ש בעזרת ה':